

Lezen met begrip: Drukpunten voor het onderwijs

Paul van den Broek, Christine Espin, Anne Helder

Landelijk Netwerk Taal, 29 september 2022

Bij ons leer je de wereld kennen

1

Sturen op begrip: Effectief leesonderwijs in Nederland

- Achtergrond voor 2e kamer opdracht
- Wat is lezen met begrip?
- Waarin zijn Nederlandse leerlingen zwak?
- Hoe ziet effectief begripkend leesonderwijs er uit?
- Implicaties voor het leesonderwijs: 'Do's and don'ts'

2

Afnemende Leesvaardigheid

- (Inter)nationale toetsen signaleren afnemende leesvaardigheid
- Opdracht vaste 2e kamercommissie voor OCW
 - a) Oorzaken van afnemende leesvaardigheid
 - b) Effectieve didactische aanpakken in het leesonderwijs
 - c) Effectieve leesmethodes in het leesonderwijs
 - d) De invloed van de thuissituatie op de ontwikkeling van leesvaardigheid

3

De rapportage

- Gebruikte bronnen
 - a) Review van onderzoeksliteratuur
 1. Systematische reviews door (inter)nationale leesexperts en onderwijsorganisaties
 2. Individuele wetenschappelijke artikelen
 - b) Consultatie met onderwijsexperts uit Nederland en buitenland
 - c) Klankbordgroepen met leerlingen en leraren
- Relatie tot andere rapporten

4

Sturen op begrip: Effectief leesonderwijs in Nederland

- Achtergrond voor 2e kamer opdracht
- Wat is lezen met begrip?
- Waarin zijn Nederlandse leerlingen zwak?
- Hoe ziet effectief begripkend leesonderwijs er uit?
- Implicaties voor het leesonderwijs: 'Do's and don'ts'

5

Lezen en leesproblemen

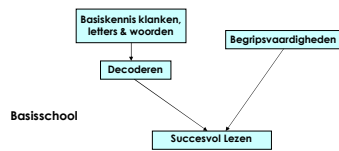
1. Basisvaardigheden (letter-identificatie, fonologisch bewustzijn, etc.)
2. Begripkend lezen, tekst
 - Wat gebeurt er in ons hoofd wanneer we begripkend lezen?
 - Wat kan er daarbij mis gaan?
 - Bevindingen 2^e kamer rapportage *Sturen op begrip*
 - Wat zijn implicaties voor onderwijs?

6

6

Modern Leesonderwijsmodel

13

Sturen op begrip: Effectief leesonderwijs in Nederland

- Achtergrond voor 2e kamer opdracht
- Wat is lezen met begrip?
- *Waarin zijn Nederlandse leerlingen zwak?*
- *Hoe ziet effectief begrijpend leesonderwijs er uit?*
- Implicaties voor het leesonderwijs: 'Do's and don'ts'

Universiteit Leiden. Bij ons leer je de wereld kennen

14

14

Waar liggen de problemen?

- Problemen betreffen vooral lezen met begrip, met name verdiepend begrip
 - Jongens/meisjes, alle school niveaus
 - Basaal begrip
 - Problemen in reflectie, integratie, evaluatie
- Technische leesvaardigheden zijn niet de oorzaak van de afname
- Laag leesplezier en gevoel van leescompetentie: oorzaak en gevolg
- Begripsproblemen
 - 24% van Nederlandse leerlingen heeft moeite met basaal begrip
 - Verdiepend begrip: reflecteren, evalueren, integreren

15

15

Wat zijn de oplossingen?

- Er zijn veel effectieve methoden voor leesonderwijs
- Deze methoden zijn effectief voor leerlingen uit verschillende leeftijdsgroepen en leerlingen met en zonder leerproblemen
- Effectieve lesmethoden delen kenmerken:
 - Didactiek en leesmethoden zijn geïntegreerd
 - Leraar als *regisseur*; leesmethode is hulpmiddel, niet leidend
 - Doel is om leerling te leren *actief om te gaan met teksten en betekenis te construeren*
 - Onderwijsvisie: we lezen met een doel
 - Gemeenschappelijke elementen in effectieve lesmethoden

16

16

Belangrijke gemeenschappelijke elementen

- Aandacht voor voldoende technische leesvoorwaarden
 - Woordenschat
 - Technische leesvaardigheden
- Stimuleren van vaardigheden bij leerlingen
 - Verbanden leggen
 - Strategieën *als middel, niet als doel*
 - Kennis opbouwen en toepassen
 - Leerlingen monitoren hun begrip en passen hun leesprocessen aan.
- Didactische aanpak van leraar
 - Lezen met een doel
 - Verdiepende activiteiten
 - Modelleren en (gaandeweg zelfstandig) laten oefenen van lezen in betekenisvolle context

17

17

Handelingsperspectieven

- Leesonderwijs wordt gevormd door een groot aantal stakeholders
 - Leraren, zaakvakleraren, lerarenopleiding/nascholing, schoolbestuur/leiding, Voor- en vroegschoolse educatie, (rijks)overheid, educatieve uitgeverij, toetsontwikkelaars, onderwijsorganisaties, inspectie, andere beleidsinstanties, enz.
- Thema's voor handelingsperspectieven:
 - Leer leerlingen actief met teksten om te gaan en zo betekenis te construeren
 - Diep begrip, waaronder reflecteren, evalueren, integreren tussen tekst(delen)
 - Leraar als regisseur die didactische werkvormen en leermiddelen flexibel en doelbewust combineert
 - Gebruik de elementen voor effectief leesonderwijs
 - Focus op uitdagende teksten en activiteiten die voor de leerlingen betekenisvol zijn

18

18

Sturen op begrip: Effectief leesonderwijs in Nederland

- Achtergrond voor 2e kamer opdracht
- Wat is lezen met begrip?
- Waarin zijn Nederlandse leerlingen zwak?
- Hoe ziet effectief begripkend leesonderwijs er uit?
- Implicaties voor het leesonderwijs: 'Do's and don'ts'

19

Acties door de leraar

- Maak gebruik van de elementen van effectief leesonderwijs om diep begrip te stimuleren
- Aarzel niet de rol van regisseur te pakken, door elementen, didactische werkvormen, en leermiddelen dynamisch, flexibel, en doelbewust te combineren.
- Zit daarbij niet vast aan de leesmethode. Gebruik deze als supplementair voor het bereiken van je doelen in de leesles, niet als leidend
- Streef naar automatisering van technische vaardigheden en basale begripvaardigheden
- Focus op uitdagende teksten en betekenisvolle activiteiten
- Centraal staat: actief verbanden leggen, in de tekst en tussen tekst en eigen kennis
 - Wederzijds vragen stellen
 - Collaboratieve groepjes
 - Kleinschalig
 - In praktijk brengen

20

20

Lerarenopleiding/nascholing

- Geef leraren inzicht in de huidige stand van kennis over lezen met (diep) begrip, en de elementen van effectief leesonderwijs
- Leid leraren op in het hanteren van de acties op de vorige slide
- Help leraren om deze acties tot tweede natuur te maken, bijv. door hen concrete voorbeelden te laten zien en met elkaar te laten oefenen

21

21

Leraren van zaakvakken

- Wees bewust van belang van lezen met begrip voor het leren van inhoudelijke kennis
- Werk samen met collega's die het vak Nederlands geven (VO) of integreer inhoud met leesles (PO)

22

22

Schoolleiding/bestuur

- Ontwerp een school-brede visie voor hoe goed leesonderwijs er uit moet zien. Deel deze met de betrokken leraren en faciliteer en stimuleer hen in de regisseursrol
- Faciliteer samenwerking tussen leraren in het ontwikkelen van leesprogramma's

23

23

Voorschoolse en vroegschoolse educatie

- Stimuleer de ontwikkeling van begripvaardigheden in kinderen, in talige en niet-talige contexten

24

24

Conclusies

- De ideale (begrijpend)leesles bestaat uit meerdere elementen:
 - De leerling krijgt uitdagende, interessante teksten en doelgerichte leesopdrachten
 - De leraar brengt didactische aanpak en effectieve elementen en materialen uit leesmethoden bijeen
 - Leesmaterialen en toetsen zijn gericht op het faciliteren en stimuleren van deze doelen
- Rode draad: Stimuleren om leerlingen actief te laten lezen, zodat ze bezig zijn met het construeren van betekenis
- Dit is mogelijk voor leerlingen op alle leesniveaus en leeftijden –*alle* leerlingen kunnen beter worden
- Alle stakeholders kunnen bijdrage leveren

25

25

Andere bevindingen

- Digitaal lezen is *niet* het probleem
- De oplossing voor lage motivatie is *niet* vrije keuze maken; belangrijker om voor de leerling motiverende, zinvolle activiteiten op te zetten
- Overgang van *Leren lezen* → *lezen om te leren*
- Veel aanbevelingen en methoden gebaseerd op intuïtie & eigen voorkeuren
- VVE is nuttig maar de ondersteuning moet worden vastgehouden, anders vallen kinderen terug
- Rijke teksten? Belangrijkste zijn de activiteiten die plaats vinden. Mogelijk dat rijke teksten daar goede gelegenheid toe bieden maar gebruik van rijke teksten op zich is niet afdoende
- Implementatie is een probleem –de laatste stap

26

26

DANK U!

27